

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 58, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 11. NOVEMBAR 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 25. novembra

CEMENT/Karaoke obračun

Nenad Teofilović, *Vrteška*, Dereta, Beograd 2008.

Saša Ćirić: Teofilović III

Marija Nenezić: Gde je tu Korto Malteze?

ARMATURA Bojan Tončić: Neman je pred vratima

VREME SMRTI I RAZONODE Predrag Lucić: Kako Dobrica Ćosić čita Karla Jaspersa

BULEVAR ZVEZDA KILIBARDA, Novak

CEMENT / karaoke obračun

Nenad Teofilović, *Vrteška*, Dereta, Beograd 2008.

Muzička podloga: *Confusion is Sex*, Sonic Youth

Peva: Saša Ćirić

TEOFILOVIĆ III

Egzistencijalistički karusel

Niko ga od novinara nije video, niko ne zna kako izgleda. Ne daje intervju, ne šalje svoj profesionalni kurikulum, fotografiju čuva u ličnoj karti. O njemu na promociji govore urednici i njegova braća (možda su ga oni izmislili?), koji su porodično prezime upisali na vokalnu listu savremene etno-muzičke scene. Sam je objavio svoj prethodni roman *Klopka*, te sušne i opskurne 2002, roman koji će filmska publika zapamtiti po Nebojši Glogovcu u glavnoj roli 5 godina kasnije. Inženjer telekomunikacija, živi i radi u dalekoj Finskoj, gde je nastala i ova zamešateljna povest srpskog Pinčona.

VIŠEGLASJE, LINK KA EPOHI

Svačega smo se nagledali: i brojanja unatrag sa namočenom hartijom, i androginih ukrštenih reči, i neupokojenih rečnika zaumnih a zavičajnih misli, i urbanog splin remiksa koji je jedva izbegao optužbu za kršenje autorskih prava, i bibliotečkih petlji i mašnica iz kojih nema izlaza, i skladnog marširanja ćirilice i latinice u nadromanesknoj povesti o velikom Serbogluu, našem tuđinu na carskom dvoru koji ne zaboravi korena... Nešto od toga je pleni pažnju a nešto nadmeno paradiralo u bofl šablonima, sve žudeći uzvratnu ljubav rogovatnih žreca, *veličatelja* i *uzvisnika* formalnog eksperimenta (srpski barok, bato, jezički arhaizmi plus poigravanje formom; patentirana modla Službenog zavoda).

Gde je tu finski eko-egzilant? Ne kotira se visoko, ali i nije s prekora. *Vrteška* je fragmentaran roman čiji delovi predstavljaju iskaze (kojekude i koji izveštaj, po pravilu Ochrane) likova različitog staleškog statusa u ruskom društvu prve decenije i po 20. veka. Na neki način, imamo transfer dramske strukture u prozu i dominaciju usmenog govora nekih 15-ak likova. Njihovi iskazi su izmešani i neatribuirani (sami se snalazite u proci ni ko vam se kad obraća), ali linearnost protoka istorijskog vremena nije ukinuta kao ni specifična hijerarhija likova. Autorski namernu kakofoniju ne prati pokušaj izrazitije stilsko-jezičke individualizacije likova (drugim rečima, svi govore međusobno slično), ali je zato psihološko i intelektualno profilisanje izvedeno detaljnije i sugestivnije. Na plohi višeglasja suočavaju se interesi i strasti pojedinaca i staleža i razotkrivaju se zakulisni mehanizmi javnog i političkog života, kao i lični background političkih i teoloških ideja.

Iako „glasovno prenaseljen“, roman *Vrteška* privileguje jedan lik, ambivalentnu figuru Raspućina (lude Griške, oca Grigorija), samoukog monaha i poklonika hlistovštine (knutom po vlastitim leđima do

Peva: Marija Nenezić

GDE JE TU KORTO MALTEZE?

Vrtoglavica

Jedan dobar roman prema kome je nastao jedan odličan i cenjen film, uzdigao je svog tvorca u visine odakle počinje mit o Piscu. Jer, Nenad Teofilović je posle *Klopke*, sasvim zasluženo, jednostavno postao poznat pisac iako je prethodno objavio zbirku priča *Snovi i senke* u izdanju Geopetike. Prirodno je zato bilo da mnogi sa pažnjom iščekuju sledeći piščev korak. On, doduše, nije stigao vrtoglavom brzinom, ali je došao neposredno posle vrtoglavog uspeha filma *Klopka*. Sadržaj ovog, dakle, nadaleko čuvenog filmskog ostvarenja koje je, posredno, i piscu donelo slavu, nije potrebno prepričavati. Ali, pokušaj tematskog lociranja smisla *Vrteške*, najnovijeg Teofilovićevog romana, uveće nas u lavirint malopre pomenutog mita o Piscu koji, kao svaki mit, sadrži običnom smrtniku nerazumljive staze i bogaze piščeve inspiracije i intencije. Izvor inspiracije, međutim, kao sastavni deo spisateljskog „tajnog znanja“ i ne mora da bude sasvim otkriven ukoliko kao posledicu dobijemo sočno začinjenu Nameru, jer od prirode tog misaonog i duhovnog instrumentarija čitaocu niti će biti lakše, niti bolje. Ali od jasne Namere, kao posledice spretne upotrebe tog „tajnog znanja“, može da nam bude i lakše i bolje. Pod uslovom, naravno, da verujemo da književnost ima šta da nam kaže.

Počnimo od površinskog sloja razumevanja jer mnogi se u procesu savladavanja smisla neke knjige tu i zaustave, ili usled svoje sugestibilne prirode od dajžestiranog prikaza sadržaja grade konačno razumevanje i prihvatanje. U slučaju *Vrteške*, na poleđini dobro opremljene knjige čitamo:

Intimna istorija jurodivog Griške, nazvanog Luda, izliva se iz Tobolska na uzavrelu stvarnost Sankt Peterburga, carskog grada na čijoj pozornici se filmskom brzinom smenjuju likovi.

U sledećoj rečenici saznajemo još:

Carska porodica, volšebnici i proroci i nezaobilazni Raspućin, u rašomonskim pogledima pokušavaju da dočaraju križu smisla na razmeđu vekova.

Upotreba sastavnog veznika u nabrajanju nekih likova romana, čitaoca naviklog da ima poverenja u to što kaže Slovo na zadnjoj korici knjige, odmah će obmanuti. Jer, jurodivi Griška, zvani Luda jeste Raspućin pa je ovakav prikaz sadržaja romana netačan. Kada čitalac reši da proveri ostale navode ovakvog pokušaja „preglednog“ prikaza stvari, uveriće se samo u filmsku brzinu smenjivanja likova, postupak koji je mogao da bude dobar ali nije imao sreću da dobru nameru ostvari. Raspućin ili Ludi Griška, samo je jedan od likova *Vrteške*. Pisac ga odmah na početku uvodi u radnju romana koja nema sveznajućeg ili autorskog pripovedača već ima pripovedače, višeglasje, mnoštvo tački gledišta koje, valjda, treba da dočaraju priču o Rusiji neposredno pre Revolucije, koja će umnogome da izmeni svet.

Niske strasti u izlogu

Boga), ruspunika, prevrtljivog i harizmatičnog lidera iskupljenja. Ne manje literarno zahvalnu zagonetku predstavlja lik mladog i imućnog kneza Jusupova: hedonista po vokaciji, sklon travestiranju i praktičnom ispitivanju filozofskih paradigmi koje „slave siromaštvo kao vrline i odricanje kao put ka mudrosti“ (jedan dan provodi među prosjacima), inicijator i izvršilac atentata na Raspućina. Teofilović nijansirano i ubedljivo profilise i čitav niz ženskih likova, od ruske carice Aleksandre, opsednute bolešću svoga sina, opčinjene ocem Grigorijem i zavisne od njegovih ambigvalnih isceliteljskih moći, preko dvorskih dama do žena iz Raspućinove svite, u potpunosti podređenih njegovoj čudi.

ISKUSTVO GRANICE

Klopka je počivala na žanrovskoj matrici krimi-povesti, nevestog psihološkog realizma i na (ne)svesnom koketiranju sa *Zločinom i kaznom* Dostojevskog, uz obilje opštih mesta u tretiranju srpske stvarnosti polovinom 90-ih i izlišan moralistički naboj. *Vrteška* je izmeštena u istoriju, jedinstveni narator se povukao zajedno sa potrebom da se eksplicitno meša u tok pripovedanja, dok je link sa Dostojevskim ostao (svojevrsan ironični citat postupka starca Zosime iz *Braće Karamazovih* u *Vrtešci* predstavlja scena u kojoj se moralno nedostojni Raspućin klanja filozofu Rozanovu i njegovoj patnji zbog raspolućenosti Bića, stoga što je Bog trajno odsečen od svoje tvorevine, od sveta koji je ogrezao u neiskupivo zlo). Ta „ruska (religiozna) veza“ sada nije nametljiva ni banalna; ona je deo trajne i temeljne sklonosti literarne imaginacije Nenada Teofilovića prema dramatičnim zbivanjima i graničnim egzistencijalnim situacijama. U *Klopci* smo videli pad prosečnog čoveka u zločin, pad najpre isprovociran potom spontan i nemotivisano zastrašujuć. U *Vrtešci* oko Raspućina kao središta vrtloga uvija se, podaje i lomi društvo iscrpljene aristokratije, oportunih crkvenih jerarha, radikalnih ideologa, tragičnog carskog para nesviklog na vladanje, salonskih dama i careve rodbine sklone misticizmu i spletkama... Sklop romana ostaje neutralan i mi smo u nedoumici: čuje li ljudi Griška onostrane glasove, kojim *silama nemerljivim* oni pripadaju i šta je to što ga nagoni na put samozvanog proroka, iscelitelja, drčnog sladostrasnika i političkog intriganta. Na sreću, autor ne pokušava da obnovi filozofski roman ili roman ideja iako pripovedanje vrvi od teološkog diskursa. Taj diskurs je tanka pokorica stvarnosti i ornamet epohe; ispod ostaje sakriven iracionalni grč koji istoriju vodi u lični i kolektivni poraz. Pretenoznost podrobnog „pripovedanja istorije“ i notornost biografije „ruske ljubavne mašine“, prevaziđena je nepozudanošću koju donosi fragmentarna struktura višeglasja i narativnim insistiranjem na bizarnim, neočekivanim i nerazjašnjivim psihološkim situacijama.

PREDSKAZANJE

Jedan naš lucidni kritičar zavapio je da nam se kao imperativno vredni poturaju savremeni romani u kojima dominiraju istorija i Vizantija. Očito, zaboravio je na školski nauk svog *vavilonski šumećeg* koautora: ne šta već kako. *Vrteška* će među kritičarima na svojoj strani imati rusofile i bogotražitelje svih fela, posebno ako promaše poentu knjige. Ne uživam u takvom društvu, ali i sa njima „javlja mi se“ zasluženo uzak NIN-ovski serkl za ovaj roman. Radost donosi ono neočekivano, onomad matematičar Tasić, ekonomistkinja Novaković i činovnik Matijević, sada inženjer Teofilović. Gaudeamus igitur ■

ARMATURA

Piše: Bojan Tončić

NEMAN JE PRED VRATIMA

Fašisti u Jevrejskoj i hrtkovački kristalni dani

Mi smo protiv ugnjetača/I njihovih pomagača/Legionara i fašista, aj, Carmela(...) Ne mogu nam bombe ništa/Ni oluja, niti kiša/ Nestaje nam municije, hladan vetar poljem brije/Gdje se ova pjesma čuje, tamo srce pobjeđuje... (Darko Rundek)

Dve priče povezuju aktuelne manifestacije fašizma u Srbiji: nastojanje stranaka Srpske radikalne i Napredne da osvoje/zadrže sremsko selo Hrtkovci u kojem su krvoločni fašistički blizanci počeli svoj krvavi pir davne 1992, te projekcija filma Lazara Lalića u bioskopu *Rex* na koju su bili dobrodošli, štaviše, pozvani fašisti iz organizacija *Obraz* i *1389*. Novo čitanje fašizma, tuga koja obezvređuje logiku iole normalnih. Šta tuga, ima onih koji se nisu predali! Ispostavlja se da smo se i previše, u vreme dok je fašizam još bio zabranjen, izrugivali našem društvu iz poslednje klupe, pripisujući mu da je jednom prilikom na istoriji rekao kako je fašizam pun kamion Nemaca, a antifašizam dvojac Prle i Tih. Mi smo malo preterivali, krivili se od smeha, sad mi je nekako žao, a on se nije ljutio, nije smeo, teglilo smo ga kroz osmoljetku i kasnije, ali je, fakat, znao da razlikuje dobro od zla, za razliku od Verana Matića i posloводства Bioskopa i Kuće, koji dovedoše fašizam u - čudne li simbolike - Jevrejsku, usred Beograda, antifašističkog, grada žrtve, grada otpora, ali i glavnog grada jedne od prvih *Juden frei* država u Reichu. Priznajem, postaje mi sve simpatičniji pomenuti čovek (ne Veran), po-

navljač, koji je znao, zna i danas, nisu ga ratovi iskvarili, da je fašizam zabranjen (*Verboten!*).

POŠAST U BIOSKOPU

U Bioskopu *Rex* je, međutim, ova pošast, milošću vlasnika, dokazala suštinski neosporeno pravo građanstva, jer su nezabranjeni nesrećnici imali poziv, a Prle i Tih trebalo je po „antifašističkoj strategiji,“ da ih onemogućavaju zaposedanjem stolica pre projekcije filma Laze Lalića koji je tu ni kriv ni dužan, jer je njegov i opus njegove producentske kuće dokazano antifašistički. Sedite pre njih, kao u onoj dečjoj igri u kojoj manjka jedna stolica, ili jedno mesto obeleženo na betonu. Zašto ne bismo od nesreće napravili zabavu, ima nas raspoloženih, a i hitri smo da zglavim guzice među naslone, mesta nisu numerisana. I, nije to neka hrabrost, budimo iskreni, oni neće tu da kolju, tu je i policija, pretreseni su na ulazu. Kakvo izrugivanje zdravom razumu, poniženje za normalne, bahata demonstracija neznanja, primitivizma koji, dokazano je, fašizmu i nesreći vodi, Čosić bi Dobrica rekao *punoj Neretvi krvi*. Možda će fašisti da zakupe neki termin, nevezano za tamo neke filmove, ko zna. Dobra poslovna logika, da sam fašista, održa-

Kratka stanica na putu u Rex

Istinu o glasovitom Grigoriju Jefimoviču Raspućinu ili bolje, istorijski trač o njemu, da ne kažemo mit o njegovoj vidovitosti, izuzetnosti, natprirodnom talentu itd, itd... Teofilović uvodi već na početku.

I tad se desi. Ugledah svetlost. U stvari, nisam je ugledao, svetlost je bila u meni, širila se i svog me obuzimala, sve do ruke sa sekirom. Znao sam da je to On i da me više nikad neće napustiti.

Tako se posle jednih batina Ludi Griška preobrazio u svetog čoveka, „stareca“, jurodivog i tajnovitog... Od tog trenutka u radnji romana, od samog početka, dakle, Raspućin će se obraćati čitaocima kao lik izašao iz šinjela Dostojevskog. Celokupno njegovo postojanje u romanu biće motivisano tom Izuzetnošću, aurom specijalnog iscelitelja ma-

log Alekseja, aurom čoveka koji je spoznao Boga i koji ima vlastite razloge da se ponaša tako kako se ponaša. A ton njegovog govora biće blizak biblijskoj propovedi:

Svako za sebe misli da je najvažniji i jedini na svetu, da njegove želje moraju biti zakon za druge i da je jedino potrebno naterati ih da taj zakon poštuju. I svi gube snagu terajući jedni druge da čine ono što ne žele, zaboravljajući na jedinu silu koja može učiniti sve što čovek poželi, ljubav. A ja sam bio tu da im to kažem. I nijednu priliku nisam propustao.

A ostali, ko su ostali?

Naravno, Romanovi, car Nikolaj II i carica Aleksandra. Upoznaćemo se i sa ćerkama kralja Nikole, Anastasijom i Milicom, sa monasima koji će biti suprotstavljeni omiljenom Raspućinu, tu je zatim mladi knez Feliks Jusupov koji će biti i učesnik u zaveri protiv Raspućina, te još nekolicina carevih rođaka.

Sa njima, višeglasje u romanu biće potpuno, ali od stilske individualizacije govora junaka, bahtinovski rečeno, nema ni traga ni glasa!

U fragmentima, bez jasno pripremljenog oslonca u radnji, saznaćemo tek nešto o rusko-japanskom ratu, revolucionari će se u govorima nekog od junaka samo nazirati, priprema Revolucije je nikakva a sam čin Raspućinog ubistva biće puka stilizacija već okoštale priče o tome kako ga metak nije hteo, tek od trećeg je pao u sneg, a onda je pisac sve začinio jednim onostranim iskustvom koje, je li, i priliči jednom čoveku izuzetnih duhovnih sposobnosti koje zaverenici oko njega nisu mogli da prihvate.

...a pred mojim očima umesto praznine pojavljuje se mač, britak i sjajan. Da li je namenjen meni, pitam se, a mač počinje da gori, metal se usijava... Ali ne mogu ovde ostati do u večnost, zato krećem ka vatri, bez straha, jer drugog puta nemam.

Pisac je verovatno imao drugi put, možda je mogao da izabere ujednačenu priču, jednog pripovedača, ne isključivo na mitu zasnovano delovanje Raspućina, tačku gledišta koja će imati možda i dijaloški odnos prema Revoluciji koja se priprema, umesto opštih mesta i nekih ženskih glasova koje Raspućina vide kao i ostali na toj *Vrtešci*.

Kad siđete sa tog podijuma na kome se događaji smenjuju „filmskom“ brzinom, ostaće vam sećanje na, možda, biblijsku parabolou o laži, licemerju, ljubavi i mržnji, samo što, pomislite odmah, niste imali nameru da čitate nikakvu propoved već roman, ali kakav... Roman vrtešku od koje nastaje vrtoglavljenje, a ako imate sreće da u tome, poput Ludog Griške, naiđete na prosvetljenje, niste uzalud čitali. U suprotnom... Ništa ■

vao bih sve književne večeri i promocije svih 220 knjiga fašističkog manijaka u Jevrejskoj, ima ko će da plati, a prostor dobar. Dečja igra, dakle, sa onima kojima dečji životi ne znače ništa. Nesrećna detinjstva, otpušteni roditelji, rastureni brakovi, poniženi profesori u štrajku, vijetnamski sindrom u dnevnoj sobi, trebalo bi kao nekakvo razmevanje pokazati, sućut u redu, ali sve ostalo - *Verboten!*

I sve se to dešava na mestu koje je znalo da dovede pristojan svet da ponešto novo sazna o Hani Arent, čuje Obojeni program, da vidi šta se uistinu događalo u Srebrenici, ne nadmećući se sa manijacima oko stolice. Činilo se da tih postpetooktobarskih godina živimo u antifašističkoj državi. Iako se antifazizam i posle pada Slobodana Miloševića smatrao nekakvom slabošću, homoseksualnošću, antisprstvom. Pa, naravno, iza njega su stajali neki Jevreji, a nas je svetac Srpske pravoslavne crkve, lepo naučio - eno vam u *boljim knjizarama* za 1.200 dinara sve sabrane fašističke kupusare, nezabranjene, kao i njihovi izdavači i distributeri: „Sva moderna gesla evropska sastavili su Židi, koji su Hrista razapelili: i demokratiju, i štrajkove, i socijalizam, i ateizam, i toleranciju svih vera, i pacifizam i sveopštu revoluciju, i kapitalizam i komunizam“. (Nikolaj Velimirović, *Kroz tamnički prozor*)

POVRATAK NA MESTO ZLOČINA

Fašistički reptil u dva izdanja koja se razlikuju tek po kojoj krležu ukazao se ponovo u Hrtkovcima, tamo gde su isti protagonisti počeli progon Hrvata i Mađara, jedan od zlikovačkih poduhvata za koje se vrhovnom fašisti sudi u Međunarodnom tribunalu. Po slovu haške optužnice protiv Vojislava Šešelja to izgleda ovako: „Uvođenje restriktivnih i diskriminacionih mera protiv hrvatskog, muslimanskog i drugog nersrpskog civilnog stanovništva, uključujući osobe u Zvorniku, na 'širem području Sarajeva', u Mostaru i Nevesinju u Bosni i Hercegovini, ali i u delovima Vojvodine u Srbiji (naime, u Hrtkovcima, Nikincima, Rumi, Šidu i drugim mestima blizu granice s Hrvatskom), kao što su ograničavanje slobode kretanja, uklanjanje sa položaja vlasti u lokalnim institucijama državne vlasti i u policiji, otpuštanje sa posla, uskraćivanje prava na zdravstvenu zaštitu i samovoljni pretresi kuća, mučenje, premlaćivanje i pljačkanje hrvatskih, muslimanskih i drugih nersrpskih civila; deportacija ili prisilno premeštanje de-

setina hiljada hrvatskih, muslimanskih i drugih nesrpskih civila sa gorenavedenih teritorija i iz delova Vojvodine u Srbiji (naime, iz Hrtkovaca, Nikinaca, Rume, Šida i drugih mesta blizu granice s Hrvatskom) opisano u paragrafima od 31 do 33“.

U praksi je to značilo da se iz ovog sremskog sela sa tri hiljade glasača (danas) prognaju 722 nesrpske osobe, a među njima su i cele porodice. Vojislav Šešelj, kreator i inspirator progona kojim će dokazati fašistički background svoje formacije u začetku, kazaće u Hagu da su to svi prognani mrtvaci i bogati gastarbajteri.

Marko Kljajić, u vreme progona 1992. župnik u Petrovaradinu, u knjizi „Kako je umirao moj narod“, doduše i pominje neke mrtve: „Počelo je sa brutalnim silovanjem vlasnice jednog restorana u Novom Slankamenu, onda se nastavilo i preselilo u Hrtkovce, gde je ubijen jedan Hrvat, a zatim 1995. godine sledi i brutalno ubistvo tročlane obitelji u Kukojevci-ma. Šta očekivati kada se proljeje krv? Ljudi su bili zastrašeni i tako je krenula ta prognanička lavina iz Srema“.

Nešto se, kanda, promenilo i sada je, uoči lokalnih izbora za skupštinu opštine Ruma (dva odbornika, vazda radikali), drugačije, bombe sa nacionalnim predznakom podavno ne pucaju, ali se ponešto i pamti.

SVE JE U REDU

Vojislav Šešelj i njegovi satrapi stvarali su atmosferu straha u Srbiji; nije im bilo teško, imali su državnu potporu i biračku podršku nesrećnika čiji se broj povećavao do miliona, a, suštinski, nije nikad bio manji, naprotiv. Pretili su i mobilisali, to može da se nazove i dobroćudnim upozoravanjem, kao i sve što se dešavalo uoči Kristalne noći. *Neman je pred vratima*, rekao bi Džoni Štulić, evo, ponavljaju se kristalni dani.

„Svi Hrvati koji su počinili grešku, moraju da idu“, rekao je Vojislav Šešelj tog tragičnog 16. maja. Čovek zadužen za zločinačko sasluženje pročitao je imena 17 Hrvata koji su napravili grešku. Sve je bilo zakonito: „Tko na bilo koji način povredi čast i životne interese hrvatskog naroda, ili na bilo koji način ugrozi opstanak Nezavisne Države Hrvatske, ili državne vlasti, pa makar i djelo ostalo samo u pokušaju, čini se krivcem zločina velezidaje. Tko se učini krivcem zločina u točki jedan ima ga stići kazna smrti“, piše u prva dva člana Zakonske odredbe za obranu naroda i države od 17. travnja 1941. koju je potpisao poglavnik Ante Pavelić.

Slučajnost se čini unekoliko arhaičnom, a poređenje nategnutim, sve dok se sećanja ne osveže:

„Kažu Vojislav Šešelj je na mitingu rekao kako treba proterivati ili deportovati Hrvate, a kada pogledate šta se zaista dogodilo, videćete da je Vojislav Šešelj samo pokušao da nađe, i to ne u pravom smislu reči, već samo verbalno, kuću, krov nad glavom za mučenike, srpske izbeglice iz Zapadne Slavonije, za desetine hiljada Srba koje su ustaše Franje Tuđmana proterale. Oni ne kažu da je on odgovoran za bilo koje ubistvo, ne navode nijedno ime, već navode da su neki, kada su čuli njegov govor, želeli nešto da urade. Ne postoji nikakva uzročno-posledična veza između reči Vojislava Šešelja i izvršenja bilo kojeg krivičnog dela u Hrtkovcima“, rekao je Aleksandar Vučić na radikalskom skupu novembra prošle godine, promovisući knjigu svog fašističkog mentora „Afera Hrtkovci i ustaška kurva Nataša Kandić“ u Beogradu.

MATRICA METASTAZE

Ponovljena je, dakle, fašistička matrica u kojoj učestvuju oni koji ovih dana, šireći se kao metastaza na medijima, ostajući pri svojim fašističkim stavovima i dajući im nove verbalne ornamente, u skladu sa svojim mentalnim vertikalama. Potpredsednik Centralne otadžbinske uprave SRS Milorad Mirčić tumači Šešeljevu odbranu u Hagu: „Taj isti predizborni govor Vojislav Šešelj je govorio na svim mitinzima, svim skupovima 1992. godine sa nekim malim nebitnim izmenama. Pa, zašto Hrtkovci? Zato što su se u Hrtkovcima tadašnjem režimu i toj propagandi pridružile nevladine organizacije da bi što bolje isfabrikovali laži protiv dr Šešelja kako je on, navodno, pretio Hrvatima. Kada su prve masovne kolone izbeglica došle u Hrtkovce, tamo su se pojavili Nenad Čanak i Dragan Veselinov i rekli im, postoje svedoci za to što kažem 'Ostanite tu, mi ćemo vas hraniti'. Znači, tada je već Amerika imala pripremljenu varijantu da sa veštčki izazivanjem nereda u Hrtkovcima optuži Srpska radikalna stranka i Vojislav Šešelj kao jedina nacionalna politička partija i jedini lider nacionalno jasno definisan i opredeljen. I tu je počelo“, rekao je Mirčić (oba citata prema *Velika Srbija* br. 2999, novembar 2007, Beograd).

Kako su počeli, tako i završavaju, evo i dokaza da se srpskim izbeglicama iz Hrvatske može na šešeljevski način - verbalno - sagraditi krov. „Oni koji su pričali da sam došao u Hrtkovce da bih se izvinio Hrvatima moraju da znaju da sam došao da bih se izvinio Srbima, jer svi mi nismo radili dovoljno za vas“, rekao je na mitingu u Domu kulture u sredu 5. novembra potpredsednik Srpske narodne stranke Aleksandar Vučić.

„Bio je veliki pritisak. Dolazilo je po deset-dvanaest ljudi u naše dvorište i govorilo 'I mene su isterali iz moje kuće, moraš i ti da odeš...'. Onda su nam bacili dve bombe da nas uplaše, ali eto, nisu uspele. Danas se to nekako sredilo, pa prošlo je šesnaest godina, valjda su i oni shvatili da mi što smo ostali nismo ostali da se svađamo i da se inatimo. Valjda sada vide kakvi smo, bolje nego kada su tek došli, onako ojađeni... Ma, sve su to prevareni ljudi“, kaže žrtva fašizma Julijana Molnar iz Hrtkovaca.

Niste sve učinili, stvarno, ko od vas ništa više ne očekuje dokazuje poznatu priču o tome kako je nastao i opstao fašizam. Uzbuna!

Sloboda normalnima ■

Fotomontaža: Recycle Bin Laden

Guverner Jelašić interveniše na monetarnom tržištu

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika u toke

Piše: Predrag Lucić

KAKO DOBRICA ČOSIĆ ČITA KARLA JASPERSA

(iz *Trsteničkih beležnica*)

Ja, moralno čudo od čoveka,
Katkad sednem pa me misli more:
Za ratove s kraja prošlog veka
Ko je kriv? Šta mudre knjige zборе?

Odlučan da uzrocima zala
Bez zazora pogledam u lice,
Knjigu Jaspers pročitaju Karla,
Lep joj naslov: „Pitanje krivice“.

Jedem švarglu i ružicu cevčim,
Knjigu listam, oblizujem prste,
Vreme bola Jaspersom dok lečim:
Krivice su, kaže, četiri vrste.

Prva, druga, četvrta i treća,
Jedna drugoj skoro do uвета,
Videćemo čija je najveća,
Čitaćemo autoriteta.

Ko je kriv za Ovčaru, Manjaču,
Srebrenicu... koja li baraba?
U pametnoj knjizi pročitaju...
Ej, pa Jaspers piše: „Kriv je Švaba!“

„Švaba, Švaba, niko nego Švaba!“ -
Tu istinu Jaspers ovaploti,
Kod njeg Srbe tražite džaba:
Nema Srba čak ni u fusnoti.

Čitam knjigu spreda pa natraške,
Na sve strane mis' o teče glatko,
Jaspers ruši optužnice haške:
Nisu krivi ni Raša ni Ratko!

Čovek uman, slovesan i vispren
Haškom sudu rukavicu baca,
Ko je kriv, nek svedok kaže iskren:
„Nemci, Nemci, niko sem Nemaca!“ ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

KILIBARDA, NOVAK

KILIBARDA, dr Novak (Banjani, 7.1.1937), istinski ljubitelj moći. Doktorirao je na Beogradskom univerzitetu. Još kao student se javio u kampanji protiv crnog talasa, pišući na stranicama NIN-a protiv nesocijalističke reprezentacije stvarnosti na filmu. Nakon studija, radio je u Višegradskoj gimnaziji, zatim na Pedagoškoj akademiji u Nikšiću da bi potom prešao na Univerzitet Crne Gore. U vreme antibirokratske revolucije, pružio je podršku mladom dvojcu, Momiru Bulatoviću i Milu Đukanoviću u rušenju stare vlasti. Na dan Sv. Vasilija Ostroškog, 12. maja 1990. osnovao je Narodnu stranku (supervizor stranke bio je mitropolit Amfilohije Radović) na čijem čelu je ostao sve do 2000. godine, kada se setio da je tu stranku osnovala zapravo Služba državne bezbednosti. Kao *spiritus movens* srpskog nacionalističkog projekta na tlu Crne Gore, dr Kilibarda je učestvovao u podizanju šovinističke klime, nastupajući na mitinzima, zajedno sa Radovanom Karadžićem. Iako danas poriče da je ikada držao zapaljive govore, svedoci navode da je posle njegovih veličanja Karadžića i Martića, na mitingu pred crkvom Svetog Đorđa ispod Gorice, masa skandirala u glas: „Ko je drugi, ja sam prvi da pijemo turske krvi!“ Marko Vešović ga zove *crnogorskim Šešeljem*, a Mirko Kovač „prevrtljivim čovekom s kojim se ni u crkvu ne ide“. Ranih devedesetih godina, na meti mu je bila muslimanska manjina, mada nije zaostajao ni u akcijama na dubrovačkom ratištu, gde je sa svojim stranačkim funkcionerima osnivao Dubrovačku Republiku (trebalo je da liči na „savremeni jadranski Hong Kong gdje bismo ostavljali pare, trgovali i vodili ljubav“). Kilibardina NS bila je 1992. najjača stranka posle DPS i baš kao i Šešeljeva SRS predstavljala je *protezu* parlamentarne demokratije. Politički put dr Kilibarde, ali ne i razvoj, kretao se od tvrdog nacionalizma, preko kursa „srpske prepoznatljivosti“, koji je nakon formiranja koalicije *Narodna sloga* 1996. sa Liberalima Slavka Perovića, počeo da skreće ka đukanovićevskoj *perestrojci*. Godinu dana kasnije, prilikom previranja u DPS-u, dr Kilibarda je podržao Đukanovića, otvarajući sebi nove političke mogućnosti. Nakon stupanja u koaliciju sa DPS *Da živimo bolje*, Kilibarda je postao potpredsednik Vlade CG. Na tom mestu je ostao sve do februara 2000, kada je u jednom danu *presvukao nekoliko odeli*: odrekao se liderstva u NS, dao ostavku na mesto potpredsednika Vlade i postao prvi šef Trgovinsko-informativne misije CG u Sarajevu. Kao diplomata, dr Kilibarda se pojavio 11. jula 2001. na komemoraciji u Potočarima gde je, kako je izjavio za *BH Dane*, „imitirao Vilija Branta“, zaboravljajući očigledno da je Brant u Nemačku ušao kao saveznički vojnik na kraju rata, a ne kao pozni konvertit iz SS-a. U istom intervjuu, dr Kilibarda je govorio i o ulozi Njegoševog dela u sprovođenju genocida, takođe zaboravljajući da je on sam kao stručnjak za usmenu epiku i, dakako, za Njegoša, tumačenje *Gorskog vijenca* podigao na nivo političkog programa. To ga je vodilo i kada je u žiriju za NIN-ovu nagradu (1990) svoj glas dao *Vaznesenju* Vojislava Lubarde, u kome je video nastavljajuću ideju, koje je sam zastupao. Danas je dr Kilibarda ugledni akademik DANU, stručnjak za jezičku politiku pre svega. Podgoričkom novinaru Slavoljubu Ščekiću, izdiktirao je u *Isповijesti o deceniji koja je promijenila lice Crne Gore*, (2001). Umesto suočavanja sa počinjenim zlom, dr Kilibarda je tom prilikom pokušao da *očisti* svoju biografiju od sopstvene političke odgovornosti, žaleći se kako ga je, eto, slučajno *zapalo* da se druži sa najgorima. Dr Kilibarda je nosilac Ordena Njegoša, kojim ga je odlikovao Radovan Karadžić i Zlatne medalje časti koju je dobio od Bibliografskog instituta SAD, povodom dva milenijuma hrišćanstva ■